

De nieuwe hoogleraar plantencologie en natuurbeheer **David Kleijn** wil onderzoeken hoe boeren beter betrokken kunnen worden bij het agrarische natuurbeheer. Want alleen dan zal het beheer echt biodiversiteit gaan opleveren. En de rijksoverheid zal op haar beurt harde doelstellingen op soortsniveau moeten formuleren.

— Geert van Duinhoven en Pieter Schmidt (redactie)

Effectieve natuurbescherming

> Begin april hield David Kleijn zijn inaugurele rede aan de Wageningen Universiteit. Vanaf dat moment was hij officieel de nieuwe hoogleraar plantencologie en natuurbeheer. Met zijn komst is ook de naam van de leerstoel veranderd. Voorheen was het nog natuurbeheer en plantencologie. Een ogenschijnlijk kleine verandering, maar volgens Kleijn zegt het wel iets over de positie van het natuurbeheer binnen de universiteit. “Er zijn nu meerdere leerstoelen die iets met natuurbeheer doen. Op zich is dat prima, maar dat betekent dat mijn leerstoel niet meer mag beginnen met het woord natuurbeheer. Ik ben een van de hoogleraren op het gebied van natuurbeheer en mijn insteek is de plantencologie. Daarbinnen houd ik me vooral bezig met agrarisch natuurbeheer. Niet omdat dit het belangrijkste is, maar omdat andere leerstoelen zich met de andere aspecten van het natuurbeheer bezighouden.”

Afschaffen

De naam van David Kleijn zal voor veel mensen sowieso al verbonden zijn aan het agrarische natuurbeheer en weidevogels. In 2001 publiceerde hij samen met zijn voorganger Frank Berendse een geruchtmakend artikel in het wetenschappelijk tijdschrift *Nature* waarin zij beweren dat het toenmalig agrarisch natuurbeheer niet effectief is. Er ontstond een heftige discussie tussen wetenschappers, beleidsmakers, boeren en natuurbeschermers waarbij Kleijn, volgens hem, onterecht werd afgeschilderd als iemand die tegen agrarisch natuurbeheer zou zijn. Kleijn: “Dat klopt natuurlijk helemaal niet, toen niet en nu niet. Ik denk dat er heel veel natuurwinst te behalen is in het agrarisch gebied. Het moet alleen beter worden

georganiseerd want anders zal het weinig effectief blijken. En ik wil vanuit mijn nieuwe positie er alles aan doen kennis aan te reiken om er voor te zorgen dat het agrarisch natuurbeheer wel effectief wordt.”

Volgens Kleijn is het hoog nodig dat het agrarisch natuurbeheer wordt aangepast. Dertig jaar geleden zijn er maatregelenpakketten ontworpen, en die zijn eigenlijk nooit veranderd. Dat is natuurlijk heel raar: dertig jaar lang praktijkervaring en onderzoekservaring waar niets mee wordt gedaan. Terwijl al jarenlang duidelijk is dat de huidige pakketten nauwelijks bijdragen aan de biodiversiteit.

Boeren betrekken bij biodiversiteit

“De vraag die mij vooral intrigeert is hoe je boeren zou kunnen triggeren om aan agrarisch natuurbeheer te doen. En dan bedoel ik niet zoals

velen het nu ook doen: een stukje land dat lastig te bebouwen is of een overhoekje, wordt ingezet als agrarisch natuurbeheer, uiteraard tegen een mooie vergoeding. Je ziet maar al te vaak dat het de boeren vooral om de subsidie te doen is en niet om de biodiversiteit. Mijn vraag is dus hoe je de boeren zo ver krijgt dat het hen wel om de biodiversiteit te doen is. Mijn onderzoek zal dus een belangrijke sociale component gaan bevatten. En ik ben niet de enige wetenschapper die meent dat hier juist de winst te pakken is. Ik was laatst op een wetenschappelijk congres en daar waren meerdere wetenschappers, hard-core ecologen, die onafhankelijk van elkaar zeiden dat de projecten gingen opzetten om samen met sociale wetenschappers te kijken hoe je boeren zo ver krijgt om zich met effectief agrarisch natuurbeheer bezig te houden. Uiteraard sterkte me dat in mijn opvatting dat daar de sleutel ligt.”

foto Guy Ackermans

Kleijn heeft voor zichzelf al drie denkrichtingen waarlangs hij mogelijke oplossingen wil zoeken. De eerste bestaat uit het de boeren wijzen op de voordelen die natuurinclusief werken heeft voor het eigen bedrijf. Tot nu toe ziet hij daar vooral bij de fruittelers aanzetten toe. “Ik denk dan vooral aan bestuiving. Er is heel veel te winnen, zonder dat het iets extra’s kost, als boeren natuurranden aanleggen zodat er meer hommels en bijen in de buurt zijn die kunnen zorgen voor de economisch belangrijke bestuiving van het fruit. Er zijn nu blauwe bessentelers die op hun terrein bloemenstroken aanleggen, dat financieren ze zelf, en wij gaan dat dan wetenschappelijk volgen wat er gebeurt met de bestuiving maar ook met de bestrijding van de Aziatische fruitvlieg (*Drosophila suzukii*), de nieuwe probleemsoort in de fruitteelt. Deze aanpak werkt in deze fruitsector. En natuurlijk is voor deze groep de economie van belang maar ik merk wel dat deze groep ook bezig is met het op peil houden van bijvoorbeeld het bodemleven. Hoe werken de traditionele middelen daarop en kan ik daar op termijn wel mee door gaan? Dus men heeft wel degelijk een bredere kijk.”

ren met het gewas lupine waarvan de opbrengst zou kunnen dienen als vleesvervanger. Het grote probleem in deze teelt is de bestuiving door hommels, zoals de donkere tuinhommel. Die gebruikte vroeger lupine als voedselbron maar is tegenwoordig een zeldzame soort geworden. En dat is een leuke combinatie: je verbouwt een interessant product, het is goed voor de hommels, goed voor de bodem, minder bemesting, bredere gewasrotatie. Kortom, prima. Ik zou graag een project opzetten rondom de hommel en lupine. Ik geloof in een aanpak waar je werkt met iconsoorten. Ik stel me voor dat je aan de hand hiervan citizen based onderzoek kunt opzetten waarbij je burgers vraagt om waarnemingen te melden, zich in te zetten voor bepaalde inrichtingen in de tuin die goed zijn voor deze hommelsoort. Als dat bewustzijn groeit, zal je bewerkstellingen dat boeren ook sneller mee willen werken, ook weer omwille van de goodwill die dat voor de landbouwsector geeft. Overigens is het voor mij en de collega’s vervolgens de uitdaging, en dat is echt lastig, om de opgedane kennis te vertalen in wetenschappelijke publicaties. Want hier op de universiteit is dat uiteraard het eerste doel.”

zal behoeden voor verdere teruggang.”

Soorten

Kleijn pleit in plaats daarvan voor een veel krachtige rijksbeleid dat is gericht op soorten. Niet erg sexy misschien in de tijd dat veel natuurbeheerders juist meer willen gaan sturen op processen. Dat kan misschien wel zo zijn, vindt Kleijn, maar als je de biodiversiteit van het agrarisch gebied wil verbeteren moet je met harde duidelijke doelstellingen komen voor soorten: ik wil over zoveel jaar, zoveel paar grutto’s hebben. “De technieken om dat te realiseren hebben we voor handen. We weten hoe een grutto reageert op waterpeilen, op maaien, op bescherming. Als je echt wil, komt die grutto terug. Probleem is dat collega’s van mij zoals Frank Berendse en Geert de Snoo juist pleiten voor een procesbenadering. Als je uitgangssituatie maar goed is, komen de soorten vanzelf terug, is hun gedachte. In een dichtbevolkt land als Nederland gaat dat niet echter op omdat de natuurlijke dynamiek aan banden is gelegd. De invloed van de grote rivieren is beperkt tot smalle bedijkte stroken. Maar van mogelijk groter belang is de neiging om overal, ook in

vereist focus op soort en mens

Goodwill

Daarnaast heb je de tweede denkrichting waarin je probeert boeren enthousiast te krijgen voor natuurbeheer. Niet omdat ze er aan verdienen, maar gewoon omdat het een maatschappelijk belang is. Dat enthousiasme kweek je overigens alleen zolang het de boeren geen geld gaat kosten. In een van mijn onderzoeksprojecten kijken we bijvoorbeeld naar andere vormen van slootkantbeheer. Een groep boeren heeft nu gezegd dat ze daar aan mee wil doen, uiteraard omdat het geen geld kost, maar vooral omdat ze geïnteresseerd zijn in de mogelijke uitkomsten. Nu klepelen ze twee keer per jaar de slootkanten, en dat wordt een ruige zoi zonder interessante planten. We proberen iets te ontwerpen waarbij het maaisel in een en dezelfde werkgang de akker opgaat. Ik verwacht een schrale vegetatie langs de sloot, meer bloemen, meer bestuivers, groenbemesting van het buitenste deel van de akkers en het ziet er dus leuker uit. Ik zeg de boeren eerlijk dat het ze niets kost maar dat ze er zeker ook niet rijker van zullen worden. Maar je kweekt er wel een hele hoop goodwill mee. En daar zijn ze gevoelig voor. Ik hoop dat er vervolgens een omslag in denken komt en dat ze gaan zeggen: dat klepelen doen we niet meer want dat geeft alleen maar onkruid. En ik zou willen dat de boeren gewoon doorgaan met het anders werken als wij straks over vijf jaar stoppen met de wetenschappelijke begeleiding.”

Lupine en de donkere tuinhommel

Daarnaast denk ik nog na over integrale projecten waar je een bedreigde diersoort helemaal centraal zet. Zo zijn boeren aan het experimenteren

Verwaterde ambities

Sinds dit jaar is het nieuwe stelsel voor agrarisch natuurbeheer van kracht. Het rijk heeft de verantwoordelijkheid voor het agrarisch natuurbeheer bij de provincies neergelegd en die hebben de collectieven van boeren opdracht gegeven het beleid uit te voeren. Beleid en beheer zouden op die manier dichter bij elkaar zitten en dat zou de weg moeten vrijmaken voor een effectiever en efficiënter agrarisch natuurbeheer. Tijdens de inaugurele rede was Kleijn er al heel duidelijk over: dit gaat zo niet werken. “De voorgenomen plannen voor de net ingevoerde nieuwe regeling agrarisch natuurbeheer waren prima. Het betekende onder andere concentratie op kansrijke gebieden en een verhoogd grondwaterpeil dat goed is voor weidevogels en uitvoering van beheer, vooral in buffers rond natuurgebieden. Maar in het proces van overdracht van natuurbeheer van de nationale overheid naar de provincies, zijn de ambities verwaterd. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat dit nieuwe beleid de biodiversiteit op het platteland

natuurgebieden, hetzelfde landschap en dezelfde habitats te creëren. Daardoor krijgen we op alle plaatsen dezelfde soorten en verdwijnen de habitatspecifieke soorten van het toneel. Zonder focus krijgen we meer van hetzelfde terwijl rode lijstsoorten uitsterven. Het ontbreekt aan visie en regie wat bijvoorbeeld de gunstige staat van instandhouding precies betekent, hoe dat bereikt moet worden en waar wat moet gebeuren. Er is nu een set instrumenten beschikbaar gesteld, de provincies hebben grofweg de gebieden aangegeven waar mag worden aangevraagd en daar moeten de boeren dan zelf maar plannetjes mee maken en dan moet dat maar genoeg zijn. En dat is veel te vrijblijvend: als de soorten niet terug komen, is het antwoord van de beleidsmakers dat dit niet aan het beleid of de beheerders ligt, maar aan de vogels zelf. Die zouden niet te sturen zijn. Dat is een verkeerde benadering. Ik vind dat er daarom heel harde doelstellingen moeten komen voor de bescherming van bedreigde soorten.” <

redactie@vakbladnbl.nl

foto's Guy Ackermans

